

2018 m. lapkričio 23 d. Gamtos tyrimų centro (GTC) konferencijų salėje vyko popietė „Lemties žvaigždė parodė kelią...“, skirta geologo dr. Eduardo Vodzinsko (1928–2002) 90-ties metų sukakčiai paminėti. Salėje veikė bibliotekininkių Sigitos Dagienės ir Audrės Trumpienės parengta E. Vodzinsko darbų paroda. Dėmesio sulaukė ir Mineralų muziejaus vedėjos Birutės Poškienės parengta mokslininko surinktos pasaulio smėlių kolekcijos ekspozicija.

Violeta Pukelytė, Gamtos tyrimų centro Geologijos ir geografijos institutas

LEMTIES ŽVAIGŽDĖ PARODĖ KELIĄ...

*Prisimenu, kai pastebėjau,
kiek gamtoje yra erdvės –
Akis į dangų pražiūrėjau
ieškodamas savos žvaigždės...
Lemties žvaigždė parodė kelią,
su ja į požemius ėjau.
Ji lėmė geologo dalią.
Ir visą amžių juo buvau...*

E. Vodzinskas, 1993

Jei Eduardas Vodzinskas šiandien būtų gyvas, ateinančius jo pasveikinti 90-ojo gimtadienio proga, džiugiai pasitiktų „*Oi-rita-rita-rita-raj, mes geologai!*“ Ar kažkaip panašiai... Pats pasitiktų iš visos Lietuvos sugužėjusias jaunųjų geologų būrelių vadoves ir buvusius šio sąjūdžio dalyvius, iš Pasvalio atvykusią šio krašto muziejaus delegaciją, pa-

spautų ranką buvusiems kurso draugams ir kolegoms, šiltai apkabintų dukrą, sūnus, vaikaičius, susodintų visus prie improvizuoto laužo... Ir lietuši kalbos apie gyvenimą, apie geologiją, apie jaunimą... O pasistiprinus papjaustytais lašinukais ir duona, pasigardžia-vus pasvalietiškomis bandelėmis, iš keliautojų aliuminio puodelio atsigerus arbatos ar giros, nuvilnytų jo žodžiais sukurtos dainos, įkvėptos širdies dūžių, iki vėlumos šurmuliuotų vakaro svečiai...

Viskas taip ir vyko, tik, deja, be Eduardo. Nors kas ten žino, gal sėdėjo kur šalia, kibirkščiavo akimis ir šypsojosi... Nebematomas, bet jaučiamas... Jo dvasia tebesklando tarp mūsų, – tą patvirtino visi kalbėjusieji.

Popietėje prisiminėme svarbiausius E. Vodzinsko gyvenimo įvykius ir darbus. O jų labai daug. Jau vien visos Lietuvos jaunimą išjudinęs jaunųjų geologų sąjūdis ko vertas! O kur dar svarbiausi darbai tiriant Lietuvos naudingąsias iškasenas, valia ir ryžtas sudarant geologijos terminų žodyną, jo pilietiškumas ir erudicija!

Eduardo dvasios įkvėpti, jo vaikai pirmiausia kalbėjo apie jį kaip apie talentingą pedagogą. Sūnus Žilvinas

Eduardo Vodzinsko šeimos nariai apžiūri jo surinktos pasaulio smėlio kolekcijos ekspoziciją (B. Karmazos nuotr.).

E. Vodzinsko pasaulio smėlio kolekcijos ekspozicija (B. Karmazos nuotr.).

prisiminė, kad „...tėvas išmokė žvejoti, išmokė su žmonėmis bendrauti – pirmiausiai šypsokis, o po to sveikinkis“. Broliui pritarė Tomas, iki šiol besižavintis tėvo gebėjimu su visais bendrauti: „Jis nebuvo iš tų žmonių, kurie būna vieni. Buvau jaunųjų geologų stovyklose, tai mačiau, kad prie jo prieiti buvo neįmanoma – visada buvo apsuptas žmonių. Jo vieno niekada nesutiksi. Visi norėjo su juo pabūti, pabendrauti, pakalbėti, prie laužo ar palapinėje pasėdėti. Sutraukdavo visus, kaip magnetas“.

Dukra Audronė, specialiai į renginį atskridusi net iš Švedijos, pasidalijo mintimis apie vaikystėje tėvo dėka nugalėtas baimes – ugnies ir gyvosios gamtos (sliukų, tritonų, etc.). Prisiminė, kaip jis „...mokė logikos (nuo pat mažens žaisdavau su juo šaškėmis), mokė kantrybės, nenusiminti pralošus, neverkti“, kokie buvo pirmieji jaunos Vodzinskių šeimos namai. „...šeima gyveno Užupyje, mediniame name, vieno kambario bute su bendra virtuve, tualetas lauke, šulinys – vidury

E. Vodzinsko darbų paroda
(B. Karmazos nuotr.). ▶

kiemo. Ir didžiulis kaštonas. Kambarys turėjo du langus – vienas žvelgė į didelį kalną, kitas – į tamsų kiemą šiaurinėje pusėje, kur saulės niekada nebūdavo, kur tas kaštonas augo... Buvo, manau, sunku...“, – kalbėjo A. Vodzinskaitė-Stadje.

Vaikaitės Astos (Eduardo pirmagimės dukros Jūratės dukra) širdyje senelis visam laikui liks jaunas („...sename kūne įkalintas dvidešimtmetis“), žavus, talentingas, charizmatiškas, kurio gyvenimas – tai pavyzdys, kaip reikia gyventi, kad žmonės geru prisimintų. „Mano seneliai – Eduardas ir Marija (Bylaitė) – lyg du deimantai: abu dainavo, abu šoko, abudu buvo tokios charizmos ir tokie gražūs! Toje 1949-ųjų vestuvinėje nuotraukoje, kaip kokie Holivudo aktoriai. Jie abudu buvo pilni gyvenimo, aistros – eiti, daryti...“, – prisiminė Asta Petraitytė-Briedienė.

E. Vodzinsko dvasia tebesklando, be abejo, ir jaunųjų geologų sąjūdyje. Apie tai mums pasakojo pirmojo šio judėjimo būrelio „Titnagas“ įkūrėja mokytoja Janina Puronienė, atvykusi iš Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos. „Jis viską mokėjo: stovykloje vaikas suserga – Vadovo klausiamė, jei kas atsitiko – pas Vadovą... Mes jį taip vadinome, Vadovu. Jis viską mokėjo – galėjo uogauti, grybauti, bulves kasti ar spanguoliauti, keliauti. Jam joks darbas nebuvo per prastas, nesibodėjo jokie darbo ir jokie žmogaus“, –

Buvę kolegos, bičiuliai, mokytojai, šeimos nariai, muziejininkai susirinko paminėti E. Vodzinsko jubiliejus (B. Karmazos nuotr.).

Kalba jaunųjų geologų judėjimo pradininkė mokytoja Janina Puronienė (B. Karmazos nuotr.).

emocingai kalbėjo mokytoja. Ji dėkojo E. Vodzinskui už jai paliktas dovanas – už būrelį ir muziejų, vasaros stovyklas ir olimpiadas, už pagalbą ir patarimus, už draugystę. „Žinau, kad nepakeičiamų žmonių nėra, bet jis mums vis tiek turbūt yra nepakeičiamas...“.

Savo mamai antrino buvęs jaunas geologas Vytautas Puronas. E. Vodzinsko įkvėptas jis pasirinko geologo kelią, šiandien yra Lietuvos geologijos tarnybos Žemės gelmių informacijos centro Vievyje vadovas. Ar galėjo būti kitaip, jei jau pirmą kartą sutiktas E. Vodzinskas paliko tokį įspūdį: „Jisai rėžė

tokias kalbas, kad po to net didžiausi mokyklos neklaužados, tie sunkūs vaikai, pasiliko po paskaitos ir jo dar klausinėjo. Jis turėjo tokią charizmą, jog užtekdavo tiesiog jo žvilgsnio, kad suprastum – ar tu gerai pasielgei, ar blogai. Jei prasižengdavai, jis nebardavo, bet užtekdavo jo nesišypsancio žvilgsnio ir suprastavai – taip, pasitaisysiu“. Vytautas vadina E. Vodzinską, Geologu–Mokytoju. „Jis tarsi Guru viso gyvenimo, ne vien geologijos. Vadovas nesakydavo, kad ruošia geologus, kad visi būtų būtinai geologais. Nelaukė kažkokio atlygio už savo darbą. Jam svarbiau, kad žmogus mąstyty, o geologai mąsto vis tik platesnėmis sąvokomis (procesai ir reiškiniai), supranta kitaip juos, sujungdami įvairių sričių mokslus. Svarbiausia jam, kad mąstyty, – ar jis bus teisėjas, ar gydytojas, nesvarbu. Kad tik geologiją prisimintų kaip mąstymo mokslą, beveik kaip filosofiją“. V. Puronas prisiminė, kad Vadovo papasakotas gyvenimas mokiniams buvo tarsi gyva istorija, kuri tais laikais (1984–1990 m.) dar buvo slepiama po devyniais užraktais. „Jis tik po truputį, tarsi žmogų jaukindamasis, išsipasakodavo. Vieną, kitą nuotrupą, ir tas vaizdas apie jo gyventą laiką susidėjo į gražią mozaiką“. Ir visus Vytautas sugraudino, priminęs paskutines Eduardo gyvenimo dienas, kai jaunieji geologai, buvę mokiniai, važiavo į ligoninę duoti kraujo savo Mokytojui. Kad padėtų, kad išgelbėtų...

Sujudo, sukruto susirinkusieji: apie savo dvidešimties metų draugystę su E. Vodzinsku

Popietės svečiai prie improvizuoto laužo (B. Karmazos nuotr.).

prakalbo mokytoja Birutė Mažintienė, išmoktas pamokas prisiminė geologės profesiją Vilniaus universitete įgijusi Jurga Seniūt-Malėlienė. Savo mintis į pokalbių giją įaudė Mosėdžio gimnazijos mokytojas Virginijus Pajarskas, o Jolanta Purnaitė-Pieškuvienė, jaunųjų geologų būrelio „Kūliai“ vadovė, prisiminė Vadovą kaip nepakartojamą piršlį ir dainininką. Ir ilgesingai per salę nuvilnijo jos užvesta Eduardo daina „*Skubėk namo, mintie, manų svajų, sakyk ilgiuosi tėviškės namų...*“

Į pokalbį įsitraukė ir „sunkioji artilerija“: keletu prisiminimų iš Eduardo jaunystės metų pasidalijo jo kurso draugas doc. Rimantas Gailius, o bičiulis nuo studijų metų dr. Augustinas Linčius papasakojo apie metus, praleistus Vilniaus universiteto akademiniam mišriame chore. Darbo metus Geologijos institute prisiminė devono tyrėjas, bendražygis dr. Vytautas Narbutas, buvęs Geologijos instituto direktorius dr. Valentinas Kadūnas.

„*Buvom mudu iš skirtingų pasaulių... Jis – daug vyresnis, daug labiau patyręs, užaugęs Kauno mieste, laikinojoje sostinėje. Aš – provincijos kaimo jaunuolis, iš Žemaitijos, baigęs vidurinę mokyklą*“, – pradėjo jaunystės draugas R. Gailius. Bet vienas dalykas buvo bendras visai pokario kartai... „*...buvome mes*

tokie turtingi, kaip bažnyčios pelės... Nuolat norisi valgyt, o maisto trūksta... Kartą Ecka (taip jį vadino kurso draugai – aut. pastaba) prieina prie manęs ir klausia: „Ar tu norėtum paragauti kaimiškos naminės dešros?“ Atsakau: „Kodėl gi ne...“ „Tai užsimerk, – sako, – duosiu pauostyti“. Užsimerkiu, užuodžiu česnako kvapą... Pasirodo, jis česnako skiltelę su-trynė, o kvapas jam priminė naminę dešrą...“

Kaskart per salę ritosi juoko bangos, kai R. Gailius prisimindavo vieną ar kitą jaunystės įvykį. „*Profesorius J. Dalinkevičius labai mėgo išskirti studentus: kurie sėdėdavo pirmoje eilėje – o-o-o-o, tie jau geresni, o gale – jau blogesni... Tai Ecka pasiūlė mums, kad reikia keistis vietomis. Koks buvo profesoriaus pasimetimas – kaip čia yra, kas dedasi, kad vis kiti ir kiti pirmame suole sėdi...“* R. Gailius priminė, kad „*...Ecka vis kurdavo dainas ir mus mokydavo. Ir išliko tos dainos ilgai atminty, turėjo mums įtakos...“* Ir apie tai, kaip 1957 m. baigė universitetą, susirinkę diplomantų kambaryje, visi kurso draugai sugiedojo Lietuvos himną, V. Kudirkos „*Tautišką giesmę*“. „*Tokia mūsų dvasia bendrai buvo...“* Ir nors karjeros judviejų buvo skirtingos (R. Gailius dirbo VU Gamtos mokslų fakultete, E. Vodzinskas – Geologijos institute), bet

abu disertacijos gynėsi 1970 m. vasario 17 d. toje pačioje mokslo taryboje.

*Be pėdsakų išnykusių nėra,
išlieka vardas, kartais turtai...
O sielos indėlio rentą
mus seka kaip lemtis ar burtai.
Išėjusiųjų palikimas
yra naujos kartos likimas...*

R. Gailius, 1994

Mūsų pasisėdėjimo kalbas tęsė Augustinas Linčius, primindamas E. Vodzinsko muzikinius gabumus. „Edvardas (taip jį vadino draugai – aut. pastaba) turėjo gerą klausą, buvo labai pagavus, labai greitai visas partijas išmokdavo. Buvimas chore jam darė didelę įtaką geriau suprasti, suvokti ir mokėti vertinti muziką. Jis buvo labai gyvas, geras organizatorius – nuo pirmųjų metų tapo choro bosų seniūnu, tvarkė įvairius choro reikalus. Nepamainomas jis buvo išvykose, su juo visada buvo linksma“. A. Linčius papasakojo ir apie bičiulių veiklą Operos ir baletų teatre, kur jie dirbo statistais, ir kad svarbiausia buvo ne

tie rubliai, kuriuos gaudavo, o tai, kad galėjo velti pamatyti visus spektaklius.

Kas dar, jei ne Vytautas Narbutas su tokiu „skanumu“ galėtų kalbėti apie devoną. „...į devoną taip įklimpo Edvardas, kaip ir aš... Tokia ta mūsų devono sistema, ir tas visas šiaurės Lietuvos landšaftas – vien dolomitu ir gipsu išklotas“. Bendražygis priminė apie Eduardo ypatingą tikslumą ir smulkmeniškumą, kurie mokslininko darbe labai reikalingi ir davė labai gražių rezultatų. „...jau tokių, taip detalai aprašytų devono atodangų ir gipso bei dolomito gręžinių turbūt tikrai niekas nėra padaręs. Edvardas, žinoma, ne tik dirbo kaip tyrėjas, bet pilnas buvo visokiausių fantazijų! Jis, žinoma, buvo derinys precizijos, smulkmeniškumo ir kažkokio tokio dvasinio polėkio...“. V. Narbutas žavėjosi Eduardo moksliniais ir tiesiogiais su geologija nesusijusiais darbais: „...Gražių dalykų jis yra padaręs, ir kiek dar būtų padaręs, ir parašęs. Reikėjo jam palikti daugiau erdvės, būtų dar daug gražios kūrybos ir literatūros. O jo smėlio kolekcijos pavyzdžiai – fantastika!...„Edvardas energiją spinduliavo, jis švytėjo...“.

Nuo tos akimirkos, kai pirmą darbo dieną atėjęs į Geologijos institutą Valentinas Kadūnas sutiko E. Vodzinską, jiedu tapo draugais. Jis papasakojo keletą epizodų apie bičiulio pedantiškumą, smulkmeniškumą ir smalsumą. „...tai bruožai, kurie mokslininkui labai reikalingi, ir Edvardui darbe labai padėjo“. Prisiminė jis ir vieną juokingą įvykį: „Buvo atvažiavęs į mano tėviškę. Ten yra kūdra su lieptu (skersinukas toks ir lenta patiesta), kur semia vandenį gyvuliams girdyti. Tolokai nuo sodybos. Nuėjo jis prie tos kūdros ir negrįžta ilgai. Mama man sako: „Klausyk, ką tas tavo svečias ten veikia, nuogas lyg tai vaikšto, eik pažiūrėti, kas nutiko“. Nueinu, o Edvardas iš tiesų tik su trumpikėmis, visi drabužiai iškloti ir džiovinami. Pasirodo, atsigulęs ant liepto stebėjo, kaip dusia kovoja su dėle. Jam pasidarė įdomu, šliaužė lieptu ant pilvo, ta lenta persivertė, ir jis įkrito į vandenį... Štai ką padarė smalsumas!..“

Pokalbį pratęsė Pasvalio krašto muziejaus direktorė Vitutė Povilionienė: „Kai prieš dvidešimt metų kūrėsi muziejus, Eduardas

Eduardo Vodzinsko vaikaitė Asta Petraitytė-Briedienė (B. Karmazos nuotr.).

Prisiminimais dalijasi Eduardo kurso draugas Rimantas Gailius (B. Karmazos nuotr.).

atvažiuo į svečius ir pasiūlė įkurti muziejuje geologinę ekspoziciją. Jis nepadėjo ją kurti, o įkūrė ir šiandien tai yra vienintelė tokia rimta ir unikali (taip ne tik mes sakome, bet ir kiti, kurie matė ekspoziciją) geologinė ekspozicija šiaurės Lietuvoje“.

„Labai profesionaliai sukūrė tą ekspoziciją. Be jo to profesionalumo nebūtų buvę“, – jai pritarė kolegė muziejininkė ir geologė Gita Rachmančiukienė. Bet ekspozicija – tik viena E. Vodzinsko gerų darbų pusė šiaurės Lietuvoje. „Mes, pasvaliečiai, tikrai, esame dėkingi ne tik už ekspoziciją, bet ir už kai kuriuos gamtinius objektus, kurie jo dėka buvo paskelbti valstybinės reikšmės gamtos paminklais“. Viešnia prisiminė apie kartu su E. Vodzinsku aplankytus Pasvalio krašto geologinius objektus, taip apsaugotus nuo niokojimo ar sunaikinimo, apie jo patarimus, muziejui padovanotus eksponatus.

Smagiai liejosi kalbos ir prisiminimai, kuriais dalijosi buvę kolegės habil. dr. Valentinas Baltrūnas, bičiulė Zita Juzikienė, dr. Vita Rastenienė, dr. Rimantė Zinkutė ir kiti. „Man susidarė toks įspūdis, kad jei kokia nelaimė žmogui, tai pirmas, kuris ištiesia pagalbos ranką – tai Edvardas“, – atviravo Z. Juzikienė.

Geologė Vita Rastenienė prisiminė kartu praleistą laiką darbe, stovyklose, šven-

tėse. „Eduardui dažnai tekdavo pabūti ir Seneliu Šalčiu. Kartą jis sirgo, sušilo po šiltais drabužiais, prakaitas bėga... O sūnus man ir sako: „Žiūrėk, Senelis tirpsta...“, – prisiminė Vita. Ji padėjo žmonai Aldonai Bareikytei-Vodzinskienei išleisti ir Eduardo knygą, kuri parengta jo ilgus metus rašyto dieno-raščio pagrindu.

„...Prisimenu, kaip bandėme išgelbėti Eduardo gyvybę... Rimtas buvo įvykis, susstrebavo jo širdis. Kardiochirurgas Giedrius Uždavins, kuris ruošėsi jį operuoti, patarė nupirkti jam auksinį, suomišką širdies vožtuvą. Instituto taryba vienbalsiai nutarė paremti, nors kainavo jis didelius pinigus... Bet operacijos metu paaiškėjo, kad jo nereikia. Taigi nepavyko prisidėti prie Eduardo širdies reikalų, bet šis įvykis parodė, kaip mūsų kolektyvas jį gerbė ir mylėjo...“, – prisiminė V. Baltrūnas.

„Kur uolienos, mineralai, kur fosilijų šimtai, kur vanduo ir kur kristalai – geologų ten namai. Tiktai ieškok, o Žemėje yra, tik tau skirta geologo dalia. Suraski lobį, meilę, draugystę ir ženklą per žemę su daina“, – suskambo geologų himnas, Eduardo eilės, kurioms sparnus suteikė Lionginas Abarius. Jis lyg nematoma gija sujungė visus – liūdnius, šviesius, juokingus – prisiminimus. O mus visus jungė tebesklandanti Eduardo Vodzinsko dvasia...